

LES CELEBRACIONS A GIRONA A PROPÒSIT DE LES DOBLES NOCES D'ANNA D'ÀUSTRIA AMB LLUÍS XIII I DE FELIP IV AMB ISABEL DE BORBÓ (1615)

M. MAR MIRANDA LÓPEZ
Universitat de Girona

RESUM

Les noces reials comportaven tota una sèrie de festivitats, i eren un dels grans esdeveniments que vivien els ciutadans. No es tractava només d'actes privats, sinó que també eren manifestacions que estaven dotades d'una gran càrrega política i social. El *Manual d'acords* de 1615 recull la descripció de les celebracions a propòsit de les cerimònies que festejaren aquestes dobles noces a Girona. Tenim constància dels actes cerimonials que es visqueren els dies que duraren els festeigs, i també disposem d'informació precisa sobre instrumentistes, agrupacions musicals i músics concrets. La documentació també ens proporciona dades sobre els pagaments que es feren, la qual cosa confirma l'important paper que tenia la música en els diferents actes cerimonials.

PARAULES CLAU: celebracions, Girona, noces, Anna d'Àustria, Lluís XIII, Felip IV, Isabel de Borbó.

THE CELEBRATIONS IN GIRONA FOR THE DOUBLE WEDDING OF ANNE OF AUSTRIA WITH LOUIS XIII AND OF PHILIP IV WITH ELISABETH OF FRANCE (1615)

ABSTRACT

Royal weddings involved a series of festivities and were among the greatest events experienced by the people. Indeed, such weddings were not only private ceremonies but also manifestations of enormous political and social impact. The *Manual d'Acords* of 1615 contains a description of the celebrations for this double wedding in Girona. In it we have a record of the ceremonial acts that took place on the days of the festivities as well as precise information on the instrumentalists, musical groups and specific musicians. This document

also provides information on the payments that were made, confirming the important role played by music in the different ceremonies.

KEYWORDS: celebrations, Girona, weddings, Anne of Austria, Louis XIII, Philip IV, Elisabeth of France.

La presència reial es materialitzava a través de les celebracions reials. Aquests esdeveniments estaven relacionats, normalment, amb aspectes importants de la vida del monarca o de la seva família: naixements, matrimonis i defuncions. Les noces reials suposaven tot un esdeveniment per a les ciutats, i comportaven un seguit de celebracions: banquet multitudinaris, música, balls, curses de braus i torneigs de canyes. Sempre eren reflex del poder adquisitiu dels contraents o de llurs famílies. Anaven més enllà de la cerimònia privada; eren actes d'important transcendència política i social, sobretot si eren resultat del segellament de la pau entre dos països en guerra, pràctica que es produí en més d'una ocasió entre França i Espanya.¹ Els dos països, que durant gran part dels segles XVI i XVII havien estat enemics, acabaren per ser potències aliades.² Això facilità que es concertessin matrimonis com el de Felip IV amb Isabel de Borbó³ i d'Anna d'Àustria⁴ amb Lluís XIII, enllaços que se celebraren en un període de pau entre ambdós països.⁵

Les dobles noces eren cerimònies habituals a Espanya, donat que, en paraules d'Inmaculada Arias, «se cedía una infanta para contraer matrimonio con un príncipe extranjero, se recibía una princesa extranjera como esposa».⁶ Aquest fet contribuïa a reforçar les aliances i suposava nombrosos avantatges econòmics per als reis concertants, ja que s'estalviaven les quantioses dots de les princeses.⁷ Amb

1. Bernardo José GARCÍA GARCÍA, *La Pax Hispanica: Política exterior del duque de Lerma*, Leuven, Leuven University Press, 1996; Paul C. ALLEN, *Felipe III y la Pax Hispanica, 1598-1601: El fracaso de la gran estrategia*, Madrid, Alianza, 2001.

2. Inmaculada ARIAS DE SAAVEDRA, «Ecos de las alianzas dinásticas entre Francia y España en la imprenta andaluza durante los siglos XVI, XVII y XVIII», *Tiempos Modernos*, 36 (2018), p. 304.

3. Fou filla d'Enric IV i de Maria de Mèdici. Tingué vuit fills, però només la infanta M. Teresa arribà a adulta. Isabel de Borbó fou reina consort entre el 1621 i el 1644. Vegeu Enrique JUNCEDA AVELLO, *Ginecología y vida íntima de las reinas de España*, Madrid, Temas de Hoy, 1991, p. 173-185; Carlos FISAS, *Historias de las reinas de España: La Casa de Austria*, Barcelona, Planeta, 1999, p. 63-83.

4. Fou filla de Felip III i Margarida d'Àustria i reina consort entre el 1615 i el 1643. Vegeu Emilio BELADIEZ, *Españolas reinas de Francia*, Madrid, Prensa Española, 1979, p. 279-311; Claude DULONG, *Anne d'Autriche, mère de Louis XIV*, Paris, Hachette, 1980; Simone BERTIÈRE, *Les reines de France au temps des Bourbons*, vol. 1, *Les deux régentes*, Paris, Fallois, 1996; Bartolomé BENNASSAR i Jean-Pierre DEDIEU, «Réflexions à propos de la mort d'Anne d'Autriche: le thème des vanités et des fins dernières dans l'Espagne du XVIIe siècle», a *L'âge d'or de l'influence espagnole: La France et l'Espagne à l'époque d'Anne d'Autriche, 1615-1666*, Mont-de-Marsan, Interuniversitaires, 1991, p. 101-112, i Bartolomé BENNASSAR, *Reinas y princesas del Renacimiento a la Ilustración: El lecho, el poder y la muerte*, Barcelona, Paidós, 2007, p. 15-28.

5. ARIAS DE SAAVEDRA, «Ecos de las alianzas dinásticas entre Francia y España...», p. 310.

6. ARIAS DE SAAVEDRA, «Ecos de las alianzas dinásticas entre Francia y España...», p. 310-311.

7. Margarita GARCÍA BARRANCO, *Antropología histórica de una élite de poder: las reinas de España*, tesi doctoral, Granada, Universidad de Granada, 2007, p. 179.

l'intercanvi de la infanta d'Anna d'Àustria amb la princesa Isabel de Borbó, ambdues parts s'estalviaren «50000 escudos de oro del sol». Tanmateix, sí que percebren el que s'estipulava a les capitulacions matrimonials en concepte de regals del nuvi a la núvia i d'assegurança de viudetat.⁸

«Los matrimonios españoles de 1615»⁹ generaren una gran quantitat d'impressions: cròniques, assaigs, poesia cortesana, prosa apologetica, comèdies, relacions de successos, gravats, emblemes i quadres commemoratius, tant a França com a Espanya.

FIGURA 1. Noces d'Anna d'Àustria amb Lluís XIII i de Felip IV amb Isabel de Borbó.
FONT: Impressió anònima. Museu Carnavalet (París).

8. GARCÍA BARRANCO, *Antropología histórica de una élite de poder: las reinas de España*, p. 180-181.

9. Segons ARIAS DE SAAVEDRA, «Ecos de las alianzas dinásticas entre Francia y España...», p. 311, era la denominació rebuda a França.

De totes aquestes publicacions, segons Arias de Saavedra, les més singulars eren les relacions,¹⁰ en què es descrivien, de manera molt detallada, esdeveniments d'una certa solemnitat com aquestes enllaços. Es pretenia informar un públic més ampli que el que podia assistir únicament a la celebració i fer, de passada, publicitat i política, la qual cosa contribuïa a guanyar adeptes a la família reial.¹¹ Segons Victoria Campo, aquesta «prensa popular» relatava els nombrosos festeigs que es feien a propòsit d'aquestes noces, lloant la monarquia o qui exercia el poder.¹²

Les dobles noces d'Anna d'Àustria amb Lluís de França i de Felip IV amb Isabel de Borbó motivaren moltes relacions, tant espanyoles com franceses. López Maldonado n'escribí dues el 1615 que es publicaren a Barcelona: *Relacion verdadera y digna de eterna memoria del razonamiento que hizo la magestad del Rey don Phelipe nuestro señor a la serenissima reyna de Francia su hija, de las discretas y amorosas razones que entre los dos passaro[n] y de como a todos los consejos y auisos de su padre le respondió aguda y discretamente antes de partirse a San Juan de Luz donde sehan de ver y juntar las dos magestades española y francesa*¹³ i *Los grandiosos desposorios de la Serenissima [sic] Infanta de España, con el Christianissimo Luys Rey de Francia 13 y la sumptuosa jornada que el Duque de Lerma ha hecho a la raya de Francia acompañando a la señora Infanta hasta la entrega, y las grandes fiestas que se han hecho el día que salieron desta ciudad de Burgos sus Magestades*.¹⁴

10. VÍCTOR INFANTES, «¿Qué es una relación? (Divagaciones varias sobre una sola divagación)», a M. Cruz GARCÍA DE ENTERRÍA, Henry ETTINGHAUSEN, Víctor INFANTES i Augustin REDONDO (coord.), *Las relaciones de sucesos en España (1500-1750)*, París i Alcalá de Henares, Publicacions de La Sorbonne i Servicio de Publicaciones de la Universidad de Alcalá, 1996, p. 203-216; Augustin REDONDO, «Les relations de sucesos dans l'Espagne du siècle d'or: un moyen privilégié de transmission culturelle», a *Les médiations culturelles*, 1989, p. 55-67, coll. «Cahiers de l'UFR d'Études Ibériques et Latino-Américains», 7. Segons Luis CABRERA DE CÓRDOBA, *Relaciones de las cosas sucedidas en la corte de España desde 1599 hasta 1614*, Valladolid, Junta de Castilla y León, Consejería de Educación y Cultura, 1997, p. 21 (ed. facsímil, Madrid, Impr. de Martín Alegría, 1857) i M. Teresa ZAPATA FERNÁNDEZ DE LA HOZ, «El viaje de las reinas austriacas a las costas españolas. La travesía de Mariana de Austria», a Pierre CIVIL, Françoise CRÉMOUX i Jacobo SANZ (ed.), *España y el mundo mediterráneo a través de las relaciones de sucesos (1500-1750): Actas del IV Coloquio Internacional sobre Relaciones de Sucesos (París, 23-25 de septiembre de 2004)*, Salamanca, Universidad de Salamanca, 2008, p. 3, els autors de les relacions acostumaven a tenir càrrecs o oficis vinculats amb algun membre de la noblesa, algun príncep de l'Església o de la Corona.

11. ARIAS DE SAAVEDRA, «Ecos de las alianzas dinásticas entre Francia y España...», p. 303.

12. VICTORIA CAMPO, «La historia y la política a través de las relaciones en verso en pliegos sueltos del siglo XVII», a M. Cruz GARCÍA DE ENTERRÍA, Henry ETTINGHAUSEN, Víctor INFANTES i Augustin REDONDO (coord.), *Las relaciones de sucesos en España (1500-1750)*, p. 19-32.

13. Juan LÓPEZ MALDONADO, Barcelona, Esteve Lliberós, 1615. Biblioteca Nacional de España, Madrid, R/12570 i Biblioteca de la Universitat de Barcelona, Àrea de Reserva, B-59/3/42-43.

14. LÓPEZ MALDONADO, Barcelona, Esteve Lliberós, 1615. Biblioteca de la Universitat de Barcelona, Àrea de Reserva, B-59/3/42-41. Vegeu Ana María MALDONADO CUNS, «La relación verdadera de López Maldonado y su paralelismo con las relaciones de la época para explicar la boda de Ana de Austria y Luis de Borbón», a Jorge GARCÍA LÓPEZ i Sònia BOADAS (ed.), *Las relaciones de sucesos en los cambios políticos y sociales de la Europa moderna*, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 2015, p. 86. Aquestes relacions es troben a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona, Àrea de Reserva, dins un volum factici.

FIGURA 2. Juan LÓPEZ MALDONADO, *Los grandiosos desposorios de la Serenissima* [sic] *Infanta de España, con el Christianissimo Luys Rey de Francia 13 y la sumptuosa jornada que el Duque de Lerma ha hecho a la raya de Francia acompañando a la señora Infanta hasta la entrega, y las grandes fiestas que se han hecho el día que salieron desta ciudad de Burgos sus Magestades*, Barcelona, 1615.

FONT: Biblioteca de la Universitat de Barcelona, Àrea de Reserva, B-59/3/42-41.

Són també barcelonines les relacions *Los desposorios y casamientos del Príncipe de las Españas, nuestro Señor Don Felipe, Quarto deste nombre, con la serenissima Madama Ysabel de Bourbon, hija mayor de los Reyes Christianissimos de Francia, con todas las ceremonias que en esto passaron, desde diez y siete de Octubre, hasta diez y ocho, que se celebraron los dichos desposorios y casamientos. Esta es la mas verdadera Relacion de las que va[n] Impresas que se ha escrito de vista*¹⁵ i *la Relacion de los casamientos del Príncipe de las Españas, nuestro señor don Felipe, quarto deste nombre, con la serenissima madama Ysabel de Borbon, hija mayor de los Reyes christianissimos de Francia, con todas las ceremonias, que en esto passaron.*¹⁶

15. Barcelona, per Lorenço Deu, 1615. Biblioteca de los herederos del duque de T'Serclaes, B1 - Relaciones sueltas, núm. 3.

16. Barcelona, per Lorenço Deu, 1615. Biblioteca de los herederos del duque de T'Serclaes, A - Caixa 4, núm. 169.

Inmaculada Arias de Saavedra fa referència a cinc relacions andaluses impreses que descriuen aquestes noces reials, quatre a Sevilla i una a Granada.¹⁷ Hem de tenir present que Sevilla era la ciutat més important d'Andalusia i que, gràcies al monopoli del comerç amb les Índies, també tenia un paper importantíssim a Espanya. Gaudia de la impremta com a innovació tecnològica des de l'última dècada del segle XV, i va esdevenir el primer centre impressor i abastador del país i de l'Amèrica hispana durant el segle XVI. També Granada, tot i que en menor mesura, era una ciutat important que tenia impremta, i arribà a la seva màxima expansió durant el segle XVIII.¹⁸ Segons Arias, les relacions sevillanes, tot i ser publicades en imprentes diferents, semblen estar pensades com a narracions successives entre elles. La primera relata el casament per poders de la infanta Anna a Burgos, abans de marxar cap a França.¹⁹ L'altra relació, *Segunda relacion*, que completa l'anterior, explica el casament per poders d'Isabel de Borbó i Felip IV a Bordeus, que va tenir lloc de manera simultània al de Burgos.²⁰

Segons Arias de Saavedra, se'n va publicar una còpia a Granada aquell any, tot i que no porta l'apel·latiu de *segona*, per ser l'única que es va publicar a la ciutat.²¹ La tercera relació, publicada a Sevilla, feia referència a les festivitats que van tenir lloc a Burgos i a la renúncia d'Anna d'Àustria als drets a la corona espanyola. També es relata la marxa del seguici cap a França, per tal d'entregar la princesa.²² La quarta relació és un complement de l'anterior; s'hi relata el lliurament de la infanta i la rebuda de la princesa a Irun.²³

17. ARIAS DE SAAVEDRA, «Ecos de las alianzas dinásticas entre Francia y España...», p. 317.

18. ARIAS DE SAAVEDRA, «Ecos de las alianzas dinásticas entre Francia y España...», p. 307.

19. CLEMENTE HIDALGO, *Relacion de los felicissimos casamientos de los Reyes, y Principes de España, y Fràcia, quien fueron los interpretes, los prelados que los desposaron, las solennes fiestas que se hizieron, y las personas de titulos que se hallaron en ello... y otras cosas notables, y de mucho gusto*, Sevilla, 1615. Biblioteca Universitaria de Sevilla, A 109/085 (078).

20. FRANCISCO LYRA BARRETO, *Segunda relacion de los casamientos del Principe de las Españas, nuestro señor don Felipe Quarto deste nombre, con la serenissima Madama Ysabel de Bourbon, hija mayor de los Reyes Christianissimos de Francia, con todas las ceremonias, que en esto passaron*, Sevilla, 1615. Biblioteca Universitaria de Sevilla, A 109/085 (079).

21. ARIAS DE SAAVEDRA, «Ecos de las alianzas dinásticas entre Francia y España...», p. 310, es refereix a la *Relacion de los casamientos del Principe de las Españas nuestro Señor don Felipe, quarto deste nombre, con la serenissima madama Ysabel de Borbon, hija mayor de los Christianissimos Reyes de Francia, cò todas las ceremonias que en esto passaron desde 17 de Octubre hasta 18, q' se celebraron los dichos casamientos, este año de 1615*, amb llicència, a Granada, per Martín Fernández, al carrer d'Ossorio.

22. ALONSO RODRÍGUEZ GAMARRA, *Tercera relacion de los felicissimos casamiètos del Principe Don Filipe nuestro señor con la serenissima Madama Ysabela de Borbò, y del Christianismo Ludouico Rey de Francia cò la Reyna doña Ana Maria de Austria. Y de la renunciacion que hizo de sus derechos a España en el Rey y su padre, señor nuestro. La salida de Burgos a su viage hasta donde va su Magestad con su hija, y espera de la serenissima Princesa de España*, Sevilla, 1615.

23. CLEMENTE HIDALGO, *Relacion del efecto de la jornada del Rey don Felipe nuestro señor, y del entrego de la Christianissima Reyna de Francia, doña Ana Mauricia de Austria, su hija, y del recibo de la serenissima Princesa madama Isabela de Borbon: las ceremonias que en este acto uvo de la una y otra parte y su conclusión. Todo lo cual fue en Irun, lunes 9 de Noviembre de este presente año. Y de la*

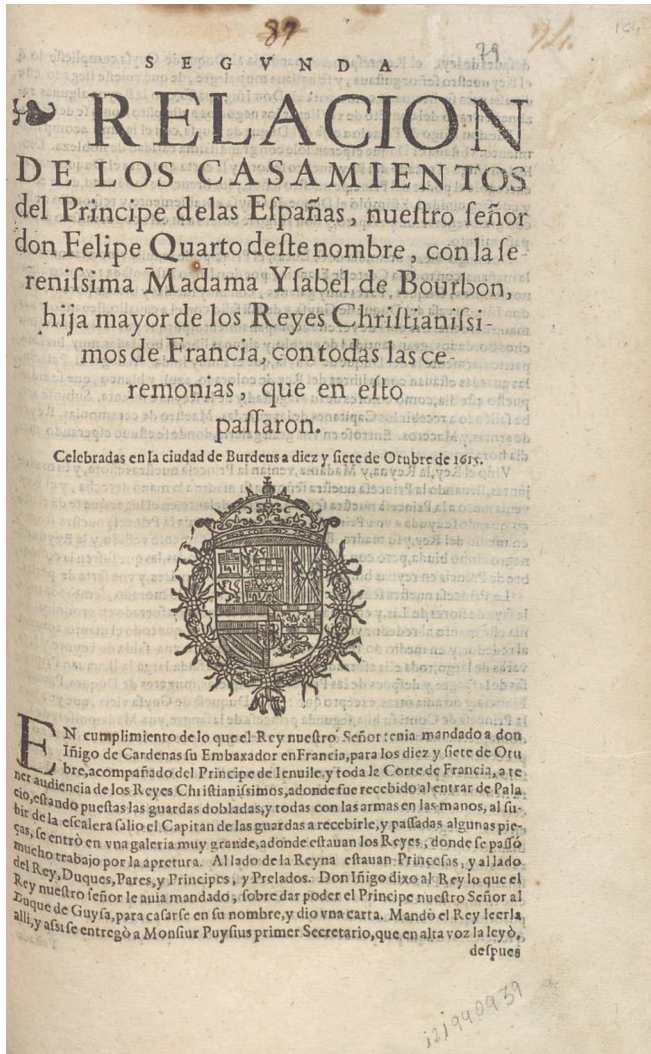

FIGURA 3. FRANCISCO LYRA BARRETO, *Segunda relacion de los casamientos del Principe de las Españas, nuestro señor don Felipe Quarto deste nombre, con la serenissima Madama Ysabel de Bourbon, hija mayor de los Reyes Christianissimos de Francia, con todas las ceremonias, que en esto passaron*, Sevilla, 1615.
FONT: Biblioteca Universitaria de Sevilla, A 109/085 (079).

També generaren relacions els llargs preparatius de les noces, donat que els matrimonis es concertaren el 1611²⁴ i les capitulacions se signaren un any més tard.²⁵ Aquest últim tràmit, portat a terme pel duc de Pastrana a París, es feu públic a la *Relacion de la audiencia que se le dio al Principe de Merito, Duque de Pastrana embaxador extraordinario, en Paris por los Cristianissimos Reyes de Frãcia*.²⁶ Paral·lelament, a Espanya se signaren les capitulacions entre Anna d'Àustria i Lluís de Borbó, descrites a la *Relacion verdadera de las capitulaciones se hizieron entre el principe nuestro señor y la infanta de Francia, y de la infanta de España con el rey de Francia*.²⁷

López Maldonado escriví una altra relació, *Relacion verdadera y digna de eterna memoria del razonamiento que hizo la magestad del Rey don Phelipe nuestro señor a la serenissima reyna de Francia su hija, de las discretas y amorosas razones que entre los dos passaro[n] y de como a todos los consejos y auisos de su padre le respondio aguda y discretamente antes de partirse a San Juan de Luz donde sehan de ver y juntar las dos magestades española y francesa*,²⁸ aquesta en vers, a propòsit d'una conversa que mantingué el rei Felip III amb la seva filla, Anna d'Àustria, en què es mostra la tristesa que li produïa la seva marxa. Així mateix, el rei acompanyà la seva filla a una llegua de Burgos, segons López Maldonado i a mitja llegua, fins a Nostra Senyora de Gamonal, segons Hidalgo.²⁹

La *BREVE RELACION | VERDADERA, DEL DEPARTIMIENTO de sus Magestades, la qual se ha hecho en Fuente Rabia [sic] a los nueue del mes de Nouiembre de 1615. En la qual dà razon de todas las grandezas q se hizieron: y de como se abraça-iron dentro de vnos artificiosos barcos, en mediodel Río que diuide España y Francia, y dellacompañamiento que les hizieron*,³⁰ publicada també a Barcelona, relata la partida de la princesa des d'Hondarribia.

Miguel Zabaleta, vicari de Renteria, relata l'intercanvi que es feu de les princeses a la *Relacion verdadera de la jornada que su Magestad del Rey don Filipe Tercero de España, hizo a la Provincia de guipúzcoa; su recibimiêto por ella: y en-*

24. Enrique MARTÍNEZ RUIZ (et al.), *Atlas histórico de España*, vol. 1, Madrid, Istmo, 2000.

25. MALDONADO CUNS, «La relación verdadera de López Maldonado y su paralelismo con las relaciones de la época...», p. 87.

26. Imprés a Madrid, per Alonso Martín, 1612. Biblioteca de la Universitat de Sevilla, A 109/085 (081), A 110/127 (26), i Biblioteca Nacional de Madrid, VE/1383-7.

27. LÓPEZ MALDONADO, *Relacion verdadera de las capitulaciones se hizieron entre el principe nuestro señor y la infanta de Francia, y de la infanta de España con el rey de Francia*, Barcelona, per Gabriel Graells, 1612. Biblioteca de la Universitat de Barcelona, Àrea de Reserva, B-59/3/42-40.

28. LÓPEZ MALDONADO, Barcelona, Esteve Lliberós, 1615. Biblioteca Nacional de España, Madrid, R/12570 i Biblioteca de la Universitat de Barcelona, Àrea de Reserva, B-59/3/42-43.

29. HIDALGO, *Relacion de los felicissimos casamientos de los Reyes, y Principes de España, y Frãcia, quien fueron los interpretes, los prelados que los desposaron, las solennes fiestas que se hizieron, y las personas de titulos que se ballaron en ello, la victoria y que tuuo el gran Mariscal de Francia contra el Principe de Condè reuelado contra su Rey, y otras cosas notables, y de mucho gusto*, Sevilla, 1615. Biblioteca Universitaria de Sevilla, A 109/085 (078).

30. Barcelona, per Lorenço Deu, 1615. Catálogo y Biblioteca Digital de Relaciones de Sucesos, CBDRS 0006993.

*tregas de las serenissimas D Ana de Austria Reina de Francia, y Madama Isabela de Borbón Princesa de España, en el río Bidasoa. Todo celebrado desde treynta de octubre, q en ella entrarõ, hasta diez y seys de Noviembre, que salieron.*³¹ També es donen detalls d'aquest intercanvi de princeses a la relació francesa *Description, de ce qui a este'fait aux passages des serenissimes Princesses Elizabet de France, vers le Royaume d'Espagne, & de Madame Anne d'Autriche vers le Royaume de France, qui furent faits au pas de Behobia, separant les deux Royaumes, le Lundy 11. Novembre 1615 à trois heures apresmidy.*³²

Les noces se celebraren el diumenge 18 d'octubre a Burgos. Segons Maldonado Cuns, citant López Maldonado, cap a les nou del matí, un gran nombre de persones formà un seguici que anà fins al palau del duc de Lerma: «guardas, oficiales, lacayos, pajes, gentiles, hombres aderezados con “mucho oro”, el caballerizo, mozos, litereros [...]»,³³ ordenats en funció del seu «status i situs».³⁴ A les onze del matí el seguici sortí del palau cap a l'església major de Burgos. El duc del Lerma serví de «bracero»³⁵ a la infanta Anna d'Àustria i alhora fou el representant de Lluís XIII;³⁶ la cerimònia acabà a les dues de la tarda. Després, els monarques menjaren en públic, per tal de compartir els festeigs amb els ciutadans i, de passada, fer publicitat de la monarquia. Aquell mateix dia se celebraren els enllaços entre Isabel de Borbó i el príncep Felip a Bordeus, representat per poders pel duc de Guisa.³⁷ A la nit es feren balls i màscares als llocs per on passava el seguici.

El dilluns 19 d'octubre, el duc de Lerma celebrà un banquet amb molts convidats. Segons Maldonado Cuns, citant López Maldonado, «se sirvieron más de seicientos platos». El mateix dilluns també hi hagué jocs de canya de «capa y gorra» i es feren «toros a la plaza mayor».³⁸

No tenim notícies de relacions gironines, però sí que sabem com es festejaren aquests enllaços a Girona, gràcies al *Manual d'acords*³⁹ de 1615, en què es re-

31. MALDONADO CUNS, «La relación verdadera de López Maldonado y su paralelismo con las relaciones de la época...», p. 95.

32. Tolosa, impr. Jean Boude, 1615. Biblioteca Nacional de França, FRBNF 36288999. Seguint MALDONADO CUNS, «La relación verdadera de López Maldonado y su paralelismo con las relaciones de la época...», p. 95, hi ha una errada a «lundy 11 Noviembre», donat que hauria de ser 9 de novembre, p. 95.

33. MALDONADO CUNS, «La relación verdadera de López Maldonado y su paralelismo con las relaciones de la época...», p. 89.

34. Carmelo LISÓN TOLOSANA, *La imagen del rey: Monarquía, realeza y poder ritual en la Casa de los Austrias*, Madrid, Espasa-Calpe, 1991, p. 133.

35. Segons el *Diccionario de la Real Academia Española*, «hombre que da el brazo a otra persona, comúnmente a una señora, para que se apoye en él».

36. MALDONADO CUNS, «La relación verdadera de López Maldonado y su paralelismo con las relaciones de la época...», p. 89.

37. MALDONADO CUNS, «La relación verdadera de López Maldonado y su paralelismo con las relaciones de la época...», p. 90.

38. MALDONADO CUNS, «La relación verdadera de López Maldonado y su paralelismo con las relaciones de la época...», p. 91.

39. Els manuals d'acords del Consell són llibres de registre de tots els acords presos pel Consell de la ciutat i, posteriorment, pel ple de l'Ajuntament. En aquests documents també s'hi troba in-

cull la descripció de les festivitats a propòsit d'aquests enllaços. Girona era una de les principals capitals del Principat de Catalunya i, com a tal, era la candidata perfecta perquè s'hi celebressin multitud de cerimònies.

El 24 d'octubre el rei envià una carta als jurats per informar la ciutat de la bona notícia de les dobles noces dels seus fills.

El Rey

Amados y fieles nuestros. Importando lo que se dexa considerar el buen suceso de los casamientos del principe y Reyna infanta mis muy caros y muy amados hijos de que ja teneyz noticia, y siendo tan necessario en estas ocasiones implorar el auxilio divino para que mayor se encaminen y dispongan, desseo que se haga esto en todas las ciudades villas y lugares destos principados y condados por medio de una missa cantada y processiones generales y assi os encargo y mando que en lo que os tocare ordenéis que se executa y cumpla luego con mucho fervor y devocion. Datts en Burgos a XXIII de octubre MDCXV Yo el Rey.⁴⁰

Després de rebre la carta, els jurats triaren els comissaris que havien d'anar al capítol de la seu per fer ambaixada i transmetre el contingut d'aquesta, i poder, així, portar a terme el que el rei demanava. El capítol respongué que normalment era ell qui rebia les cartes reials i que «no entendien fer ningunes demostracions», fins que no tinguessin notícies del monarca. Atesa la resposta, es feu una ambaixada al bisbe per tal de comunicar-li el contingut de la missiva i el que havia passat amb el capítol. Els ambaixadors deixaren la carta al bisbe i aquest determinà que ell mateix intercediria per arribar a un acord amb el capítol, i prometé tornar la resposta als jurats⁴¹ «dins poch dies»; aquesta es tornà el 2 de desembre a través del seu oficial. El capítol es mantingué en la posició inicial, així és que els jurats miraren de solucionar el mateix dia l'assumpte. Arribats finalment a un acord, s'establí celebrar «tres dies arreu» un ofici cantat cada dia «ab musica y ab tota la solemnitat possible» i fer una processó «ab molta pompa», tal com es feia el dia de Corpus. Havien d'assistir-hi totes les confraries amb les seves banderes i lluminàries, l'àliga, el gegant, la gegantessa, el drac, el dragolí i la mulassa. S'havia de partir primer de la basílica de Sant Feliu, i continuar per aquelles esglésies i monestirs que determinaren els jurats. Es feu una crida, per tal de fer extensiva aquesta informació a tots el gironins.

Lo mateix die a la qual han fet entendra totes les dalt dites coses per aquels aconsellen lo que sie del mes del servey de deu nostre señor y desa magestat, la qual promanada aconsella a dits señors jurats que ateses dites respostes que fessen celebrar tres dies arreu un offici cantat solempne cada dia ab musica y ab tota la solemnitat possible y que sie feta cada die de dits tres dies una professo ab molta pompa ab

formació sobre l'organització de l'Ajuntament de Girona, el Govern i l'Administració de la ciutat. El manual més antic és de 1346 i el més recent és contemporani. La majoria de vegades es recull un manual per any.

40. Arxiu Municipal de Girona (AMGi), *Manual d'acords*, 1615, f. 154r.

41. Els jurats foren Hieronim Andreu, Seraphi Sunyer, Lorens Font i Antoni Laudes.

que y asistescan totes les confraries, banderas, luminaria, aguila, jagant, jagantessa, drag, dragoli y mulassa axi y conforme se fa ab la professo de Corpus, y ques comensa primer en la isglesia de Sant Feliu, y apres en les altres que aparexera a dits señors jurats y ques fasse crida publica notificant al poble dites coses.⁴²

A la crida, que es publicà al so de tubes i dos anafils, es convidava a mostrar les alegries que la notícia havia de despertar en els «fidelissims vassalls», de manera que havien de donar les gràcies a Déu i «suplicar a la divina clemencia».⁴³ Els jurats arribaren a l'acord amb el capítol que el dissabte següent, dia 29, després de les vespres, s'havia de cantar de manera solemne el *Te Deum laudamus* a Sant Feliu. El veguer Galceran de Llupià i el ciutadà Joan Bas, batlles de la ciutat, establiren que tothom, fos home o dona i amb independència del seu estament, grau o condició, havia d'assistir el dissabte a la basílica de Sant Feliu, quan les campanes toquessin, per sentir el *Te Deum laudamus*. Els pabordes i confreres estaven citats a la una a la casa de la ciutat amb les seves banderes i ciris per acompanyar, així, els jurats a escoltar l'ofici i a formar part de les processons que es feren, i multaven amb deu sous qui no ho complís.

[...] dits señors jurats manen a tothom generalment de qualsevol estament, grau o condicio sien que lo dit die de dissapte mes propvinent quant les campanes de la isglesia de Sant Feliu tocan tothom e tota dona vagen en dita isglesia de Sant Feliu per hoyr les solempnes vespres en lo dit himne Tedeum laudamus y que tots los pabordes y confreres dels officis de dita ciutat dit die de dissapte a la una hora apres mig die sien en la Casa del Consell de dita ciutat ab llurs banderes per acompanyar als dits señors jurats a la dita solemnitat.⁴⁴

De la mateixa manera, el diumenge, s'havia de celebrar també a Sant Feliu l'ofici cantat amb orgue i, a la tarda, una processó solemne. L'endemà dilluns, la missa i la processó havien de tenir lloc al monestir de predicadors.⁴⁵ El dia següent, el dimarts, s'havia de celebrar un ofici i també una processó, aquesta vegada, al monestir de Sant Francesc. Durant els dies que duraven les festes hi havia la presència del drac, el gegant, la gegantessa, l'àliga i altres animals.

Y lo endema dimars se fara tambe offic cantat en la isglesia del monestir de Sanct Francesch ahont no res manco se fara encontinent celebrat dit ofici tambe solempne professo y lo ambit y claustres de aquell, e la dita ciutat dits dies de dissapte diumenge dilluns y dimars traura lo drag jagant, jagantessa aguila, y altres animals que te per regosyar per totes les vies possibles dites solempnes professons y festivitats.⁴⁶

42. AMGi, *Manual d'acords*, 1615, f. 154v.

43. AMGi, *Manual d'acords*, 1615, f. 164v.

44. AMGi, *Manual d'acords*, 1615, f. 164v-165r.

45. Convent de Sant Domènec.

46. AMGi, *Manual d'acords*, 1615, f. 165r.

Tothom havia de fer festa el dissabte, el dilluns i el dimarts, fins a migdia. Les portes dels obradors havien d'estar tancades, sota pena de deu sous a qui ho contravingués. També es castigava tot aquell que no netegés els carrers, corts i places per on passaven els jurats. Qualsevol que anés a les processons havia d'estar a disposició dels «regidors», elegits per a l'ocasió, i es multava tot aquell que no ho complís. Els ciutadans havien d'arraconar el dol, mostrar gran alegria i fer balls i altres solaços. Estaven autoritzats a disfressar-se i podien fer «mascaras be honestament»; durant aquests dies, la gent havia de vestir-se amb les seves millors robes. També s'autoritzava a fer lluminàries, llanternes «e, de falles teya y altres coses», tal com s'acostumava a fer.

Item que tothom hage y dega fer festa dits dissapte dilluns y dimars fins al mig die y tenir tancades les portes y obradors sots dita pena de deu sous a quiseu y tambe sots dita pena hagen en dits dies de agranar, mundar y natejar los carrers llochs y plasses per hont passaran dits señors y jurats. Item que tot hom que anira en dites solemnes professons hagen de estar a ordinacio dels regidors per dits señors jurats perço elegits y deputats sots dita pena. Item que tots los dits dies de dissapte diumenge, dilluns y dimars tots los poblats de dita ciutat homens y dones y llurs families posen lo dol que aporten y monstren gran alegria y fassen balls y altres solassos honests y ques puguem desfressar y fer mascaras be y honestament. Item que tots los dits dies a les nits tothom fasse lluminaries altres alegries ab lluminarias de llanternes e, de falles teya y altres coses segons que per semblants cosas es acostumat. Item que durant los dalt dits dies tothom se vesta lo millor que pora per demostracio de dita alegria.⁴⁷

El 16 de desembre de 1615 es documenta al *Manual d'acords* del mateix any una ordinació, a propòsit de les cerimònies de les dobles núpcies dels prínceps, Anna amb el rei de França Lluís XIII i Felip IV amb Isabel de Borbó. Durant aquells dies, la ciutat havia de compartir la joia amb els matrimonis amb motiu de les seves nocces; és per això que s'havien de fer processons, pregàries i alegries. El primer dia de celebracions, el dissabte 19 de desembre, cap a migdia, s'havien de llançar davant la casa de la ciutat, «los mascles ço es sis» i les cobles de ministrils hi havien de ser una estona abans, així com els trompetes, els tabals, els mosqueters i els arcabussers; els músics acompanyaven els jurats, el secretari, el síndic i el clavari a escoltar les vespres fins a Sant Feliu. També formaven part de la comitiva les confraries, amb les seves lluminàries i banderes. Acabades les vespres, el seguici baixava per les escales de Sant Feliu, continuava pel carrer dels Perolers, pel carrer de les Ballesteries, per la plaça de les Cols i pel carrer de l'Abeurador, fins a arribar a la casa de la ciutat.⁴⁸

47. AMGi, *Manual d'acords*, 1615, f. 165r-165v.

48. El recorregut variava poc respecte del que se seguia el dia de Corpus, que començava a la catedral.

Primo que la vigilia die de dissapte mes propinquent que comptarem a 19 del corrent mes de decembre al mig die se ha de tirar devant la Casa la ciutat los mascles ço es sis y que totes les cobles dels ministrils sien en dita casa y ha sonar una estona y les trompetes y tabals y los moscaters y arcabusses y fer salva, devant dita Casa de la ciutat y dels señors jurats secretari sindich y clavari. Lo apres dinar tenen de esser en dita Casa de la ciutat los musichs per acompanyar a vespres en Sanct Feliu als señors jurats ab les confraries luminaries y banderes y lo dit die se daran les vergues y venint apres de vespres se passara per la escala de Sanct Feliu per lo carrer dels Parolers, Ballesteries, plassa de les Cols y per lo carrer del Abeurador.⁴⁹

Aquell mateix dissabte al vespre es feren alimàries a la casa de la ciutat «ab grasalets y linternes» i les cobles de ministrils havien de ser-hi novament. Es tiraren mascles «al toch de la oracio» i a continuació es feu la salva a la casa de la ciutat, on eren els jurats, el secretari, el síndic i el clavari. L'endemà diumenge es tornà a anar a Sant Feliu a escoltar l'ofici «que era cantat a cant de orga». Tots els ministrils havien d'estar preparats a la casa de la ciutat, així com els arcabussers i els mosqueters, per acompanyar els jurats a sentir l'ofici, fent les salves. També es llançaren sis mascles al «toch de la oracio».⁵⁰

Després de dinar, els jurats tornaren a visitar la basílica de Sant Feliu, acompanyats dels homes insaculats, de les confraries amb les lluminàries i banderes, de la música de ministrils, de la música sorda,⁵¹ dels tambors, de les trompetes, de la mosqueteria, de l'arcabusseria i dels animals de la ciutat. Les celebracions continuaven amb una processó que es feia a la basílica de Sant Feliu i als voltants. Als jurats i als prohoms se'ls havia de donar «un ram aqiseu de or barbari» i, una vegada acabada la processó, se'n tornaven cap a la casa de la ciutat pel cementiri de Sant Feliu.⁵² Passaven pel carrer del Llop, per davant de l'Hostal de l'Àngel, pel carrer de la Barca, per la plaça de Sant Feliu, per les Ballesteries, per la plaça de les Cols i pel carrer de l'Abeurador, i arribava finalment a la casa de la ciutat.

Lo dit diumenge apres dinar se anira en la mateixa iglesia de Sant Feliu acompanyats dits señors jurats del promens insiculats, de les confraries luminaries y banderes, musica de ministrils, musica sorda atambos trompetes, mosqueteria, y archabusseria y los animals de la ciutat y en dita iglesia y per lo rededor della se fara dita professo y a dits señors jurats y a dits promens sels hage de donar un ram aqiseu de or barbari y feta dita professo sen tornaran exir per lo semetiri de dita iglesia de Sanct Feliu que es a la part de sents devallat y lo carrer del Llop per devant lo Hostal del Angel y lo carrer de la Barcha per la plassa de Sanct Feliu y passen per les Ballesteries y plassa de les Cols y de dit carrer Abaurador y dreta via a Casa la ciutat.⁵³

49. AMGi, *Manual d'acords*, 1615, f. 163v.

50. AMGi, *Manual d'acords*, 1615, f. 163v.

51. Segons el *Diccionario técnico de la música de Pedrell*, la *música baixa* és el mateix que la *música sorda*, que era la música de cobles d'arpes, llaüts i guitarres.

52. La basílica de Sant Feliu estava envoltada per cementiris.

53. AMGi, *Manual d'acords*, 1615, f. 163r-v.

El diumenge al vespre es feren les mateixes alimàries, tal com havien tingut lloc el dissabte, i els arcabussers i els mosqueters feren les mateixes salves davant de la casa de la ciutat; novament, «al toch de la oracio»⁵⁴ es llençaren els sis mascles. L'endemà dilluns, al matí, s'anà fins al convent de predicadors a «oyr lo offici del Esperit Sanct solempne ab la mateixa pompa que esta dalt dit» i després es feu una processó «per les claustrs y ambit». A la tornada, el seguici passà per la plaça de l'Oli, per davant de la presó, per l'Argenteria, per la plaça de les Cols, per tornar finalment a la casa de la ciutat pel carrer de l'Abeurador. Al vespre d'aquell mateix dilluns, es feren les mateixes alimàries i les mateixes salves, com ja s'havia especificat abans; també es tiraren els sis mascles. El dimarts al matí s'anà fins a Sant Francesc a sentir l'ofici de l'Esperit Sant. Després, es feu una processó pels claustrs i en tornar es passà per la plaça de Sant Francesc, pel carrer dels Canaders, pel carrer de l'Albareda i, finalment, s'arribà a la casa de la ciutat. També es llançaren novament els mascles davant la casa de la ciutat. Durant els tres dies que duraren les festivitats es repartí una «almoyna de de pa cuyt als pobres gastant tres quarteres de blat cada dia». També sonaren les campanes de les diferents esglésies i monestirs. Cada dia es posaren dotze siris de tres unces a Sant Feliu i a les esglésies on es tenia per costum celebrar els oficis «ys traura patentinent dit Santissim Sacrament» per col·locar-lo en els altars majors de les diferents esglésies.

Lo dimars demati subsegüent se te de anar al monastir de Sanct Francesch a oyr lo offici del Esperit Sanct solempne ab la mateixa pompa que esta dalt dit exceptat que noy haura predica y se fara professo per les claustrs y ambit la tornada passaran per lo pla de Sanct Francesch per lo carrer dels Canaders, per lo carrer de la Albareda y dreta via a Casa de la ciutat, y lo mateix mati de dimars fassan dits archabusses y mosquetes les mascles salvas devant la Casa la ciutat als dits señors jurats secretari sindich y clavari. En cada hu dels dits tres dies en alsant nostre señor se tene a tirar los mascles y archabusseria y mosqueteria en la isglesia hahont se celebra. A cada hu dels dits tres dies se donara en Casa la ciutat una almoyna de pa cuyt als pobres gastant tres quarteres de blat cada dia. En dits dies se ha de fer per les isglesies y monastirs lo trillo ab les campanes regosyant dites festivitats en senyal de alegria. En passats dits dies se te de traurer per los monastirs de dita ciutat patentment lo Sanctissim Sacrament repartintse entre ells hun dia cada monastir. En que dit clavari envie dotse siris de tres onçes en quiscuna de les dites isglesies de Sant Feliu y dels dits monastirs hahont se celebraran dits officis ys traura patentinent dit Santissim Sacrament per posar en los altars mayors de dites isglesies.⁵⁵

54. AMGi, *Manual d'acords*, 1615, f. 164r.

55. AMGi, *Manual d'acords*, 1615, f. 164r-v.

FIGURA 4. Recorregut del seguici amb motiu de les noces d'Anna d'Àustria amb Lluís XIII de França i de Felip IV amb Isabel de Borbó, el diumenge 19 desembre de 1615.

FONT: Plànol de Girona, 1535. Elaboració pròpia a partir de Josep CANAL *et al.*, *La ciutat de Girona l'any 1535*, Girona, Ajuntament de Girona, 1995, p. 20-25.

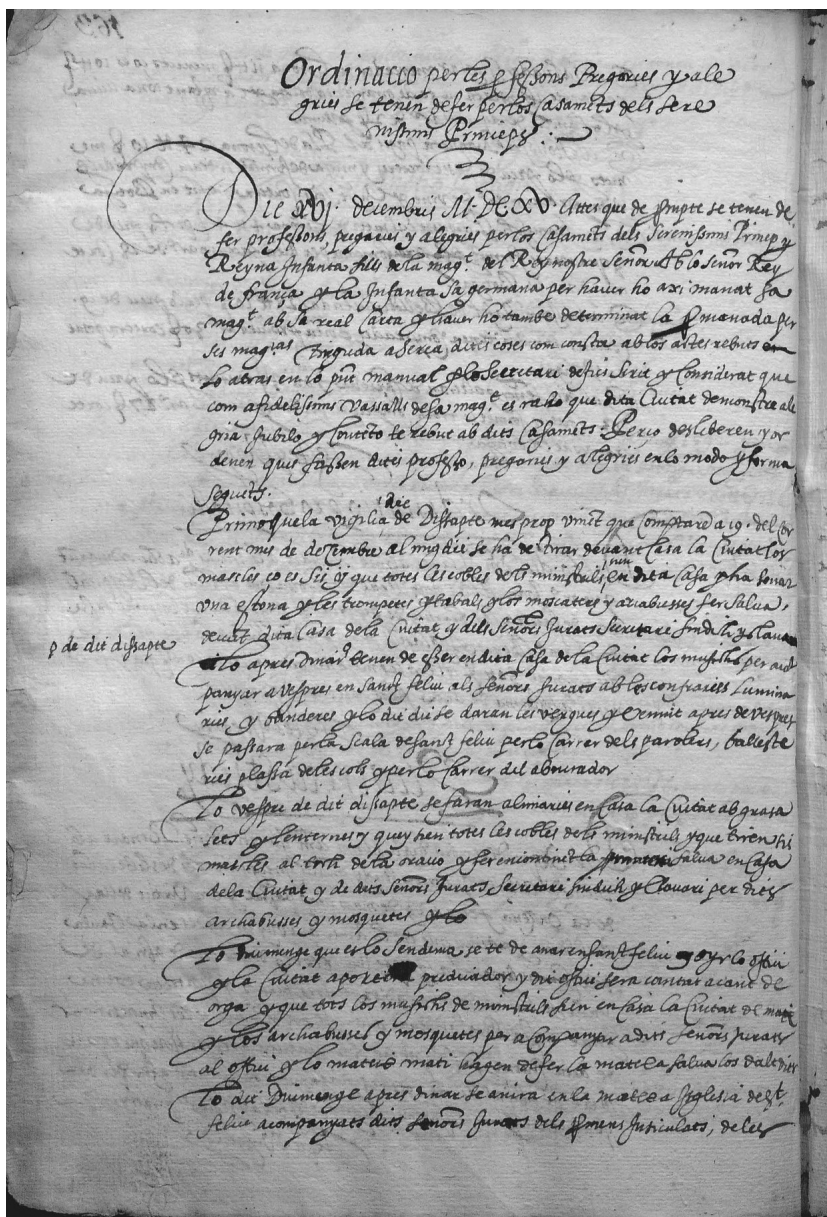

FIGURA 5. Casament d'Anna d'Àustria amb Lluís XIII de França i de Felip IV amb Isabel de Borbó, el 16 de desembre de 1615.

FONT: AMGi, *Manual d'Acords*, 1615, f. 163v.

TAULA 1
*Despeses per les dobles noces d'Anna d'Àustria amb Lluís XIII
i de Felip IV amb Isabel de Borbó, 1615*

<i>Concepte</i>	<i>Quantitat a percebre</i>
Primo per quatre grosses de cuets a Joan Ribera parayre a 4 lliures la grossa	16 lliures
Item a Rafel Baro sastre per lo port de Aguila per los quatre dies y per los gastos de fer lo venir de Palamos	7 lliures
Item a la cobla de ministrils de Juan Pujades musich que eren sinch musichs per haver sonat dits quatre dies y lo die se feu la crida per tota ciutat	10 lliures
Item a la cobla de ministrils de Andreu Ponsati que eren quatre per haver sonat en dits dies	6 lliures
Item a la cobla de ministrils de Francesc Pou que eren quatre per haver sonat en dits dies	4 lliures
Item a la cobla de ministrils den Campells que eren quatre per haver sonat en dits dies	4 lliures
Item a Jaume Julia per la musica sorda que eren set musichs que sonaren	7 lliures
Item a Francesch Comes per lo port del dragoli	1 lliura i 10 sous
Item a Guillem Landrich per lo port de la mulassa	2 lliures?
Item a Narcis Sabater per lo port del jagant	1 lliura i 10 sous
Item a Baldiri Soler per lo port de la jagantessa	1 lliura i 10 sous
Item a Francesch Mallol corredor per tres tabals y quatre trompetas han servit en tots los alt dits dies	4 lliures i 8 sous
Item a Pere Anes Manya per setze soldats de archabusseria y mosqueteria tiraren en dits dies ... quatre fogs per quiscu y per quiscu die	12 lliures i 12 sous
Item a Bernat Deu per haver aportada la bandera de la ciutat en dits dies	1 lliura
Item a Jaume Julia Corredor y sinch crides fetes ab esquilleta per tota la ciutat	20 sous
Item a Leonor Bassa viuda per emmidonar y embaxar los cabessos dels gegant y gegantessa	12 sous
Item a mossen Pere Prats, botiguer de draps, 1 lliura 11 sous 4 diners per 2 lliures 1 onza de or barbari y una cana fil de llauto servi per la aguila	1 lliura, 11 sous i 4 diners
Item a Jaume Moller fuster per sinch jornals de haver adobat dita aguila	2 lliures i 10 sous
Item a Joseph Laudes Bataie per haver aportat los orguens a Sant Feliu	2 sous
Item a Arnau Monvila, polvorer, per lo tir de sinquanta quatre mascles, a rao tres sous perquiscun tir	8 lliures i 2 sous

TAULA 1 (Continuació)
*Despeses per les dobles noces d'Anna d'Àustria amb Lluís XIII
i de Felip IV amb Isabel de Borbó, 1615*

<i>Concepte</i>	<i>Quantitat a percebre</i>
Item a Narcis Bataie per lo servey de sis dies de aportar terra encendra teya y altres coses	3 lliures i 4 sous
Item a Roch Negrell per haver aportat los draps de ras, lo talem y nateiar les instancias de Casa la ciutat	8 sous
Item an en Montesarto Vintar per sis quintars teya, a rao 5 sous lo quintar	1 lliura i 10 sous
Item per 60 vergues vermelles per los quim acompanyen los jurats	6 lliures
Item per los coloms de la aguila respadura tiretas y claus	9 sous
Item a mossen Miralles per vuyt dotsenes de miralls de or barbari petis i sis rams grans	10 lliures i 16 sous
Item a mossen Mates pintor per setze plumes pe la aguila 1 sou pluma y per lo pintor de tres poms feu per les alimaries	1 lliura i 4 sous
Item per les palancas se feren a Onyar	8 sous
Item a Pere Nasples esparter per 53 maytadelles de oli comprat per les alimaries	3 lliures, 10 sous i 8 diners
Item anen Massaguer per posar los Pals y grahellas	20 sous
Item a Joan Ferrer campaner de Sant Feliu per reparar les campanes ab son companyo	1 lliura i 4 sous
Item a mossen Cassanyas Fuster per empaliar la iglesia de Sant Feliu	6 sous
Item per al qui sona lo jagant y jagantessa	1 lliura
Item a Benet Artigues per lo vi gastern los musichs per refrescar y los tabals y trompetes	1 lliura i 19 sous
Item al sacrista de Sant Francisco de paula per dits tochs	1 lliura i 4 sous
Item al sacrista dels Descalsos per dits tochs	1 lliura i 4 sous
Item al sacrista de Predicadors per dits tochs	1 lliura i 4 sous
Item al sacrista de la Merce per dits tochs	1 lliura i 4 sous
Item al sacrista de Sant Francesch per dits tochs	1 lliura i 4 sous
Item al rector del Mercadal per dits tochs	1 lliura i 4 sous
Item a mossen Miralles organista per tots los cantos de dits dies ⁵⁶	9 lliures
Item al sacrista de Sant Augusti per dits tochs	1 lliura i 4 sous
Item per tres raymes de paper per les llanternes, a rao 14 sous per rayma	2 lliures i 2 sous

56. Fou mestre de capella de Sant Feliu entre els anys 1594 i 1642.

TAULA 1 (Continuació)
*Despeses per les dobles noces d'Anna d'Àustria amb Lluís XIII
 i de Felip IV amb Isabel de Borbó, 1615*

<i>Concepte</i>	<i>Quantitat a percebre</i>
Item per les mans de fer dites llanternes a rao 2 sous per cent y tres jorns a rao 4 sous a quiscu es tot	1 lliura i 18 sous
Item per mil grasalets de terra a Rafel Alba Ollera a rao 6 sous lo cent valen	3 lliures
Item a Gali notari com ha obrer de la iglesia de Sant Feliu per la disminuycio dels ciris de la obra cremaren a vespres y al officí que eren a la retxa del altar mayor de dita iglesia	1 lliura i 4 sous
Item a Lobet passamaner per los tochs de la campana del monastir de les monges caputxines	10 sous
Item a les monges de Santa Clara per dits tochs	10 sous
Item al hospital de Santa Catherina per dits tochs	10 sous
Item a mossen Martí organista de la Seu per haver sonat ab un orga xich en dita iglesia de Sant Feliu ⁵⁷	1 lliura
Item a Rafel Mascaros, Miquel Subira, Francesc Puigvert i Francesc Serra verguers per los treballs han presos en les alt dites coses	4 lliures
Item a Rafel Albert notari y secretari 2 lliures per los treballs de assetar totes les dalt dites coses	2 lliures
Item a Magi Sola clavari de dits señors jurats per gastos te fets per dita ocasio	1 lliura
Per lo que resta se dona al procurador qui feachs sermo en Sant Feliu per fer exemplar aquell	3 lliures i 16 sous

FONT: AMGi, *Manual d'Acords*, 1615, f. 167v-169v.

En aquesta taula es poden apreciar la quantitat de pagaments que generaren aquestes cerimònies; es recullen fins a cinquanta-nou referències. Pel que fa a la petjada musical, la documentació ens proporciona informació precisa sobre instrumentistes, agrupacions musicals i músics concrets: Joan Pujades, Andreu Ponsatí i Francesc Pou i Campells eren membres de diferents cobles de ministrils d'entre quatre i cinc músics. Jaume Julià apareix com a integrant d'un grup de música sorda de set membres. A Francesc Mallol se li feu un pagament per «tres tabals y quatre trompetes» i a Llätzer Martí «per sonar un tambor als soldats y per lo piphano». Bartomeu Molins consta «per sonar a cavall los atambors» i mossèn Martí, organista de la seu, per haver tocat l'orgue petit a Sant Feliu.⁵⁸

57. Es refereix a Joan Martí pare, que fou mestre de capella de la catedral entre els anys 1589 i 1603.

58. AMGi, *Manual d'acords*, 1615, f. 168r.

La catedral de Girona estava en contacte amb les altres catedrals catalanes i amb els centres musicals del sud de França: Perpinyà, el Conflent, el Rosselló, el Vallespir i el Capcir.⁵⁹ Els mestres de capella, organistes, cantors i ministrils es movien en diferents centres musicals de la Corona catalanoaragonesa gràcies a la xarxa de relacions entre les catedrals catalanes, valencianes i aragoneses.⁶⁰ Tanmateix, els conflictes amb França van provocar que l'intercanvi musical que es produïa amb Perpinyà i les comarques del nord es veiés afectat. Acabada la Guerra del Francès⁶¹ i la invasió dels Cents Mil Fills de Sant Lluís,⁶² Girona tornà a mantenir el contacte amb les comarques catalanes franceses que havia perdut.⁶³

La catedral de Girona, com la resta de catedrals catalanes, comptava amb un mestre de cant, un grup petit de cantors escolans i un orgue. A Catalunya, les capelles estaven integrades normalment per quatre escolans cantors instruïts en la polifonia de «cant d'orgue» i en el contrapunt,⁶⁴ quatre o vuit cantors,⁶⁵ una cobla de ministrils,⁶⁶ l'organista i el mestre de capella. Tot i que aquest era el model de mínims establerts a les catedrals catalanes, val a dir que la tendència a créixer era evident, de manera que a Girona el 1568 es va fer una dotació per a dos escolans, dos tiples, tres contralts i dos baixos.⁶⁷

La presència de pagaments a músics o agrupacions musicals inclosos en les despeses de festivitats com aquesta és un fet que confirma la importància de la música dins la cerimònia.

59. GREGORI I CIFRÉ, *Inventaris dels Fons Musicals de Catalunya*, vol. 10, *Fons de la catedral de Girona*, p. xvii.

60. GREGORI I CIFRÉ, *Inventaris dels Fons Musicals de Catalunya*, vol. 10, *Fons de la catedral de Girona*, p. xlvi.

61. La Guerra del Francès fou un conflicte bèl·lic entre França i Espanya (1808-1814). El detonant fou l'intent per part de Napoleó Bonaparte que el seu germà Josep Bonaparte regnés a Espanya després que Carles IV i Ferran VII renunciessin al tron.

62. Els Cent Mil Fills de Sant Lluís fou un exèrcit que envià França, en representació de la Santa Aliança (Àustria, Prússia, Rússia i França), per tal que Ferran VII tornés a ser monarca absolut. El 1823 l'exèrcit intervingué militarment a Espanya.

63. GREGORI I CIFRÉ, *Inventaris dels Fons Musicals de Catalunya*, vol. 10, *Fons de la catedral de Girona*, p. xlix.

64. Segons GREGORI I CIFRÉ, *Inventaris dels Fons Musicals de Catalunya*, vol. 10, *Fons de la catedral de Girona*, p. xvi, citant Giuseppe FIORENTINO, "Folia". *El origen de los esquemas armónicos entre tradición oral y transmisión escrita*, el cant polifònic es basava en esquemes harmònics de tradició oral i de contrapunt imitatiu articulat i moltes vegades improvisat, sobre un *cantus firmus*.

65. El nombre de cantors depenia de la dotació econòmica que s'invertia.

66. Acompanyaven certes festivitats. Era externa i el nombre dels seus components no era estable.

67. Vegeu M. Mar MIRANDA LÓPEZ, *Música i cerimònia a Girona, 1500-1650*, tesi doctoral, Girona, Universitat de Girona, 2019, p. 79-88.

168

# 8	Item a la cobla de ministrils de Andreu Ponsa qui en quatre p hauer sonat en dies d'au	6 tt	Q
# 9	Item a la cobla de ministrils de Fran. Poi que es quatre per hauer sonat en dies d'au	4 tt	Q
# 10	Item a la cobla de ministrils de n. Campell que en quatre per hauer sonat en dies d'au	4 tt	Q
# 11	Item a Jaume Julia q la musica fonda que seren set ministrils qui sonaren	7 tt	Q
# 12	Item a Francesch Coste per hauer a portar lo drag en dies d'au	1 tt	10 Q
# 13	Item a Francesch Comestore por del dragoli	1 tt	10 Q
# 14	Item a Guillem Landrich q lo por de la mulaga	2 tt	10 Q
# 15	Item a Xarri Sabater q la por del jagat	1 tt	10 Q
# 16	Item a Balain d'Or q lo por de la jagamisa	1 tt	10 Q
# 17	Item a Francesch mallot corraor q tres abals y qua de competes han l'endu en tota l'ala mes d'au	4 tt	8 Q
# 18	Item a Pere Anu manya per l'eto solas de archabanderia y moxquetaria cruen en dies d'au quatre fog q quils y per quilsun de	12 tt	12 Q
# 19	Item a l'her mato per sonar un tambor al fol dats y porto piparo	2 tt	Q
# 20	Item a Bernat Deu q hauer apocada la ban dera de la ciutat en dies d'au	1 tt	Q
# 21	Item a Jaume Julia corraor q s'ha fides fides ab afegada p'tora ciutat	tt	10 Q
# 22	Item a Ramon de la p'ra q unidomay y embaxar los cabdors dell geyant y geyant	tt	12 Q
# 23	Item a Pere Ramon molon q sonar a l'auall los atambors ab dos compayon comel q quatre del ab les b'p'el	4 tt	10 Q
# 24	Item am. Pere Prats for de draps 1 tt 11 Q 4 q 2 tt 1 or de or b'ngari y una l'na de vellano serui q la agula	1 tt	11 Q 4
# 25	Item a Jaume moler fider q s'ha formalize hauer a doze dion agula	1 tt	10 Q
# 26	Item a Joseph Lander bastare per hauer a portar los aguals q s'ha	tt	2 Q
		58 tt	1 11 Q 4 174

FIGURA 6. Despeses per les dobles noces d'Anna d'Àustria amb Lluís XIII i de Felip IV amb Isabel de Borbó, 1615.

FONT: AMGi, Manual d'Acords, 1615, f. 168r.

A mode de conclusió podem dir que les noces reials comportaven tota una sèrie de festivitats, i eren un gran esdeveniment per als ciutadans. No eren només celebracions privades, sinó que es tractava d'actes amb una càrrega política i social important. En diferents relacions i documentació diversa trobem testimonis de com van ser els preparatius i les celebracions per a aquests enllaços. Així mateix, a partir dels *Manuale d'acords* sabem com es van viure a Girona els festeigs, a propòsit de les dobles noces de Felip IV amb Isabel de Borbó i d'Anna d'Àustria amb Lluís XIII. D'altra banda, tenim constància dels actes cerimonials que generaren aquestes dobles noces. Pel que respecta a l'aspecte musical, a part del *Te Deum laudamus*, no sabem quines músiques eren les que sonaven durant aquestes festivitats, però, sens dubte, eren melodies del moment, donat que els mestres de capella, organistes, cantors i ministrils de Girona estaven al dia de la música que es feia aleshores, gràcies a la mobilitat entre els diferents centres musicals de les ciutats de la Corona catalanoaragonesa i els territoris de la Catalunya del Nord. Sí que tenim, però, informació precisa sobre instrumentistes, agrupacions musicals i músics concrets, així com dels pagaments que es feren, la qual cosa confirma l'important paper que tenia la música en els diferents actes cerimonials.

BIBLIOGRAFIA

FONTS PRIMÀRIES

- Arxiu Municipal de Girona (AMGi), *Manual d'acords*, 1615.
- BREVE RELACION | VERDADERA, DEL DEPARTImiento de sus Magestades, la qual se ha hecho en Fuente Rabia [sic] a los nueue del mes de Nouiembre de 1615. En la qual dà razon de todas las grandezas q se hizieron: y de como se abraça-iron dentro de vnos artificiosos barcos, en mediodel Rio que diuide España y Francia, y dellacompañamiento que les hizieron.* Barcelona, per Lorenço Deu, 1615. Catálogo y Biblioteca Digital de Relaciones de Sucesos, CBDRS 0006993.
- Description, de ce qui a este'fait aux passages des serenissimes Princesses Elizabet de France, vers le Royaume d'Espagne, & de Madame Anne d'Autriche vers le Royaume de France, qui furent faits au pas de Behobia, separant les deux Royaumes, le Lundy 11. Novembre 1615 à trois heures apresmidy.* Tolosa, impr. Jean Boude, 1615. Biblioteca Nacional de França, FRBNF 36288999.
- Los desposorios y casamientos del Principe de las Españas, nuestro Señor Don Felipe, Quarto deste nombre, con la serenissima Madama Ysabel de Bourbon, hija mayor de los Reyes Christianissimos de Francia, con todas las ceremonias que en esto passaron, desde diez y siete de Octubre, hasta diez y ocho, que se celebraron los dichos desposorios y casamientos. Esta es la mas verdadera Relacion de las que va[n] Impresas que se ha escrito de vista.* Barcelona, per Lorenço Deu, 1615. Biblioteca de los herederos del duque de T'Serclaes, B1 - Relaciones sueltas, núm. 3.
- HIDALGO, Clemente. *Relacion de los felicissimos casamientos de los Reyes, y Principes de España, y Fràcia, quien fueron los interpretes, los prelados que los desposaron, las solen-*

- nes fiestas que se hizieron, y las personas de titulos que se hallaron en ello, la victoria y que tuuo el gran Mariscal de Francia contra el Principe de Condè reuelado contra su Rey, y otras cosas notables, y de mucho gusto.* Sevilla, 1615. Biblioteca Universitaria de Sevilla, A 109/085 (078).
- HIDALGO, Clemente. *Relacion del efecto de la jornada del Rey don Felipe nuestro señor, y del entrego de la Christianissima Reyna de Francia, doña Ana Mauricia de Austria, su hija, y del recibo de la serenissima Princesa madama Isabela de Borbon: las ceremonias que en este acto uvo de la una y otra parte y su conclusión. Todo lo cual fue en Irun, lunnes 9 de Noviembre de este presente año. Y de la partida a Francia y buelta del Rey nuestro señor con su nueva hija.* Sevilla, per Clemente Hidalgo, 1615, f. 2 hs. Biblioteca Nacional de Madrid, VC/226/54.
- LÓPEZ MALDONADO, Juan. *Relacion verdadera de las capitulaciones se hizieron entre el principe nuestro señor y la infanta de Francia, y de la infanta de España con el rey de Francia.* Barcelona, per Gabriel Graells, 1612. Biblioteca de la Universitat de Barcelona. Àrea de Reserva, B-59/3/42-40.
- *Los grandiosos desposorios de la Sereenissima [sic] Infanta de España, con el Christianissimo Luys Rey de Francia 13 y la sumptuosa jornada que el Duque de Lerma ha hecho a la raya de Francia acompañando a la señora Infanta hasta la entrega, y las grandes fiestas que se han hecho el día que salieron desta ciudad de Burgos sus Magestades.* Barcelona, 1615. Biblioteca de la Universitat de Barcelona. Àrea de Reserva, B-59/3/42-41.
- *Relacion de los casamientos del Principe de las Españas nuestro Señor don Felipe, quarto deste nombre, con la serenissima madama Ysabel de Borbon, hija mayor de los Christianissimos Reyes de Francia, cò todas las ceremonias que en esto passaron desde 17 de Octubre hasta 18, q' se celebraron los dichos casamientos, este año de 1615.* Amb llicència, a Granada, per Martín Fernández, al carrer d'Ossorio.
- *Relacion verdadera y digna de eterna memoria del razonamiento que hizo la magestad del Rey don Phelipe nuestro señor a la serenissima reyna de Francia su hija, de las discretas y amorosas razones que entre los dos passaro[n] y de como a todos los consejos y auisos de su padre le respondio aguda y discretamente antes de partirse a San Iuan de Luz donde sehan de ver y juntar las dos magestades española y francesa.* Barcelona, Esteve Lliberós, 1615. Biblioteca Nacional de España, Madrid, R/12570; Biblioteca de la Universitat de Barcelona. Àrea de Reserva, B-59/3/42-43.
- LYRA BARRETO, Francisco. *Segunda relacion de los casamientos del Principe de las Españas, nuestro señor don Felipe Quarto deste nombre, con la serenissima Madama Ysabel de Bourbon, hija mayor de los Reyes Christianissimos de Francia, con todas las ceremonias, que en esto passaron.* Sevilla, 1615. Biblioteca Universitaria de Sevilla, A 109/085 (079).
- Relacion de la audiencia que se le dio al Principe de Merito, Duque de Pastrana embaxador extraordinario, en Paris por los Cristianissimos Reyes de Frãcia.* Imprès a Madrid, per Alonso Martín, 1612. Biblioteca de la Universitat de Sevilla, A 109/085 (081), A 110/127 (26); Biblioteca Nacional de Madrid, VE/1383-7.
- Relacion de los casamientos del Principe de las Españas, nuestro señor don Felipe, quarto deste nombre, con la serenissima madama Ysabel de Borbon, hija mayor de los Reyes christianissimos de Francia, con todas las ceremonias, que en esto passaron.* Barcelona,

per Lorenço Deu, 1615. Biblioteca de los herederos del duque de T'Serclaes, A - Caixa 4, núm. 169.

RODRÍGUEZ GAMARRA, Alonso. *Tercera relacion de los felicissimos casamiêtos del Principe Don Filipe nuestro señor con la serenissima Madama Ysabela de Borbô, y del Christianissimo Ludouico Rey de Francia cô la Reyna doña Ana Maria de Austria. Y de la renunciacion que hizo de sus derechos a España en el Rey y su padre, señor nuestro. La salida de Burgos a su viage hasta donde va su Magestad con su hija, y espera de la serenissima Princesa de España*. Sevilla, per Alonso Rodríguez Gamarra, 1615.

BIBLIOGRAFIA GENERAL

- ALLEN, Paul C. *Felipe III y la Pax Hispanica, 1598-1601: El fracaso de la gran estrategia*. Madrid: Alianza, 2001.
- ARIAS DE SAAVEDRA, Inmaculada. «Ecos de las alianzas dinásticas entre Francia y España en la imprenta andaluza durante los siglos XVI, XVII y XVIII». *Tiempos Modernos*, 36 (2018), p. 302-330.
- BELADIEZ, Emilio. *Españolas reinas de Francia*. Madrid: Prensa Española, 1979, p. 279-311.
- BENASSAR, Bartolomé. *Reinas y princesas del Renacimiento a la Ilustración: El lecho, el poder y la muerte*. Barcelona: Paidós, 2007, p. 15-28.
- BENASSAR, Bartolomé; DEDIEU, Jean-Pierre. «Réflexions à propos de la mort d'Anne d'Autriche: le thème des vanités et des fins dernières dans l'Espagne du XVIIe siècle». A: MAZOUER, Charles (ed.). *L'âge d'or de l'influence espagnole: La France et l'Espagne à l'époque d'Anne d'Autriche, 1615-1666*. Mont-de-Marsan: Interuniversitaires, 1991, p. 101-112.
- BERTIÈRE, Simone. *Les reines de France au temps des Bourbons*. Vol. I: *Les deux régentes*. París: Fallois, 1996.
- CABRERA DE CÓRDOBA, Luis. *Relaciones de las cosas sucedidas en la corte de España desde 1599 hasta 1614*. Valladolid: Junta de Castilla y León. Consejería de Educación y Cultura, 1997, p. 21. [Ed. facsímil. Madrid: Impr. de Martín Alegría, 1857]
- CAMPO, Victoria. «La historia y la política a través de las relaciones en verso en pliegos sueltos del siglo XVII». A: GARCÍA DE ENTERRÍA, M. Cruz; ETTINGHAUSEN, Henry; INFANTES, Víctor; REDONDO, Augustin (coord.). *Las relaciones de sucesos en España (1500-1750)*. París: Publications de La Sorbonne; Alcalá de Henares: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Alcalá, 1996, p. 19-32.
- CANAL, Josep [et al.]. *La ciutat de Girona l'any 1535*. Girona: Ajuntament de Girona, 1995.
- DULONG, Claude. *Anne d'Autriche, mère de Louis XIV*. París: Hachette, 1980.
- FISAS, Carlos. *Historias de las reinas de España: La Casa de Austria*. Barcelona: Planeta, 1999, p. 63-83.
- GARCÍA BARRANCO, Margarita. *Antropología histórica de una élite de poder: las reinas de España*. Tesis doctoral. Granada: Universidad de Granada, 2007, p. 179.
- GARCÍA GARCÍA, Bernardo José. *La Pax Hispanica: Política exterior del duque de Lerma*. Leuven: Leuven University Press, 1996.

- GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. *Inventaris dels Fons Musicals de Catalunya*. Vol. 10: *Fons de la catedral de Girona*. Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona; Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2019.
- INFANTES, Víctor. «¿Qué es una relación? (Divagaciones varias sobre una sola divagación)». A: GARCÍA DE ENTERRÍA, M. Cruz; ETTINGHAUSEN, Henry; INFANTES, Víctor; REDONDO, Augustin (coord.). *Las relaciones de sucesos en España (1500-1750)*. París: Publications de La Sorbonne; Alcalá de Henares: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Alcalá, 1996, p. 203-216.
- JUNCEDA AVELLO, Enrique. *Ginecología y vida íntima de las reinas de España*. Madrid: Temas de Hoy, 1991, p. 173-185.
- LISÓN TOLOSANA, Carmelo. *La imagen del rey: Monarquía, realeza y poder ritual en la Casa de los Austrias*. Madrid: Espasa-Calpe, 1991.
- MALDONADO CUNS, Ana María. «La relación verdadera de López Maldonado y su paralelismo con las relaciones de la época para explicar la boda de Ana de Austria y Luis de Borbón». A: GARCÍA LÓPEZ, Jorge; BOADAS, Sònia (ed.). *Las relaciones de sucesos en los cambios políticos y sociales de la Europa moderna*. Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 2015.
- MARTÍNEZ RUIZ, Enrique [et al.]. *Atlas histórico de España*. Vol. I. Madrid: Istmo, 2000.
- MIRANDA LÓPEZ, M. Mar. *Música i cerimònia a Girona, 1500-1650*. Tesi doctoral. Girona: Universitat de Girona, 2019.
- PEDRELL I SABATÉ, Felip. *Diccionario técnico de la música de Pedrell. Catàlech de la Biblioteca Musical de la Diputació de Barcelona*. Vol. I. Vilanova i Geltrú: Oliva Imp., 1908, p. 9-15.
- REDONDO, Augustin. «Les relations de sucesos dans l'Espagne du siècle d'or: un moyen privilégié de transmission culturelle». A: *Les médiations culturelles*, 1989, p. 55-67. (Cahiers de l'UFR d'Études Ibériques et Latino-Américaines; 7)
- ZAPATA FERNÁNDEZ DE LA HOZ, M. Teresa. «El viaje de las reinas austriacas a las costas españolas. La travesía de Mariana de Austria». A: CIVIL, Pierre; CRÉMOUX, Françoise; SANZ, Jacobo (ed.). *España y el mundo mediterráneo a través de las relaciones de sucesos (1500-1750): Actas del IV Coloquio Internacional sobre Relaciones de Sucesos (París, 23-25 de septiembre de 2004)*. Salamanca: Universidad de Salamanca, 2008, p. 3.